

ХАРКІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ БІОТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

КАФЕДРА ФІНАНСІВ, БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ ТА СТРАХУВАННЯ

Дисципліна “Ринок фінансових послуг”

ТЕМИ 1-2:

1. СУТНІСТЬ РФП, ФУНКЦІЇ ТА РОЛЬ В ЕКОНОМІЦІ.

**2. СУБ’ЄКТИ ТА ІНСТРУМЕНТИ РФП, ЇХ КЛАСИФІКАЦІЯ
ТА ХАРАКТЕРИСТИКА.**

Спеціальність 072 Фінанси, банківська справа та страхування

Викладач:

Близнюк Оксана Павлівна,

кандидат економічних наук, доцент

Тема 1. СУТНІСТЬ РИНКУ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ, ЙОГО ФУНКЦІЇ ТА РОЛЬ В ЕКОНОМІЦІ

Питання теми:

- ▶ 1.1. Сутність, функції та роль в економіці фінансового ринку та ринку фінансових послуг.
- ▶ 1.2. Поняття «фінансової послуги» та умови надання фінансових послуг. Закон України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» від 12.07.2001 (з подальшими змінами).

1.1. Сутність, функції та роль в економіці фінансового ринку та ринку фінансових послуг

- ▶ Функціонування **ринку фінансових послуг** неможливе без діяльності **фінансової системи**, що забезпечує нормальне існування та розвиток економіки країни, а також функціонування **фінансового ринку**, який є важливою складовою сферою загальної фінансової системи.
- ▶ **Фінансовий ринок** є важливим **каналом фінансування економіки**, фундаментом фінансової системи, що надає їй стабільності й усталеності. Фінансовий ринок забезпечує потреби суб'єктів економіки в **капіталі**, виконує свої функції шляхом використання **механізму надання фінансових послуг**.
- ▶ Основними елементами ринкової економіки є тісно пов'язані між собою **ринки**: матеріально-сировинних та енергетичних ресурсів, основних фондів, трудових та фінансових ресурсів, предметів споживання тощо. Ринки, на яких обертаються досить однорідні матеріальні або фінансові активи, можуть входити до складу інших, більш об'ємних ринків (**рис. 1**).
- ▶ До такої категорії складних ринків належить фінансовий ринок.
- ▶ **Фінансовий ринок** – це складовий елемент ринку ресурсів, зокрема, фінансових.
- ▶ В умовах ринкової економіки постійно відбуваються процеси акумуляції тимчасово вільних коштів різних суб'єктів ринку, їх подальший розподіл, перерозподіл та спрямування у вигляді позикового та інвестиційного капіталу у різні сфери економіки з метою її розвитку. Ці процеси здійснюються на фінансовому ринку, на якому відбувається ***рух грошей як капіталу***.

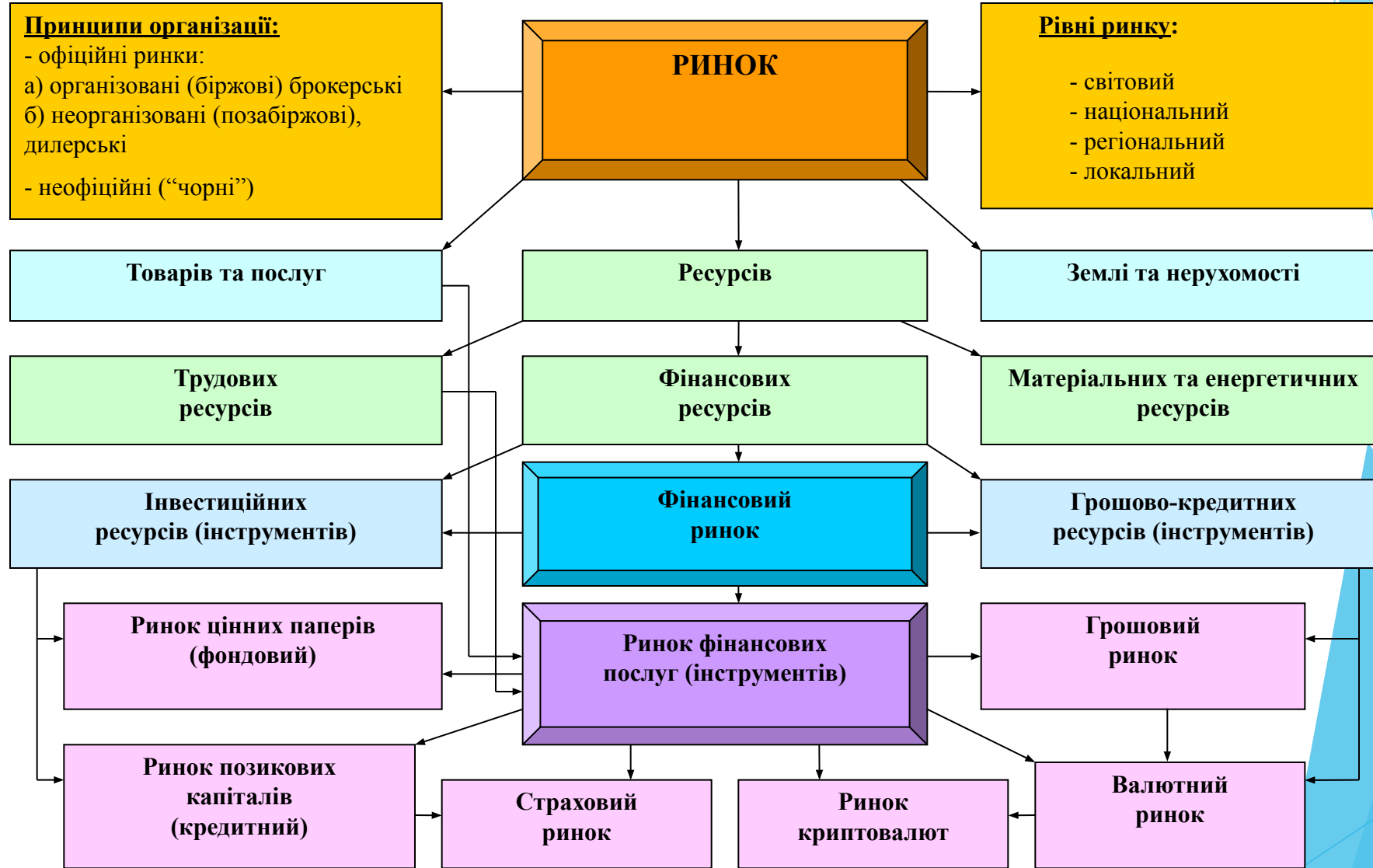

Рис. 1. Класифікація ринків, роль та місце фінансового ринку та ринку фінансових послуг

- ▶ Таким чином, фінансовий ринок – це складовий елемент ринку ресурсів, зокрема, фінансових.
- ▶ Ринок фінансових послуг – це складовий елемент одночасно, фінансового ринку та ринку товарів і послуг, де фінансова послуга виступає одночасно фінансовим активом та товаром для споживачів
- ▶ Ринок фінансових послуг – це особлива сфера фінансової системи, складова фінансового ринку, де здійснюється рух тимчасово вільного капіталу, формуються і функціонують обмінно-перерозподільні відносини, що пов'язані з процесами купівлі-продажу вільних фінансових ресурсів, їх трансформація в позичковий та інвестиційний капітал через фінансово-кредитні інститути на основі попиту та пропозиції, формується ціна на різноманітні фінансові інструменти, надаються фінансові послуги споживачам.
- ▶ В економіці постійно відбувається кругообіг фінансових ресурсів, суб'єктами якого є **домашні господарства, підприємства, держава і різноманітні фінансові інститути – фінансово-кредитні посередники.**
- ▶ *В процесі господарювання у одних суб'єктів виникає потреба в додаткових коштах для розширення своєї діяльності, а у інших – нагромаджуються заощадження.*
- ▶ Фінансовий ринок та ринок фінансових послуг допомагають зустрітися продавцям та покупцям особливого товару – **вільного фінансового капіталу**, що сприяє появі **різних видів фінансових зобов'язань** та процесу обміну грошей майбутніх на гроші теперішні.

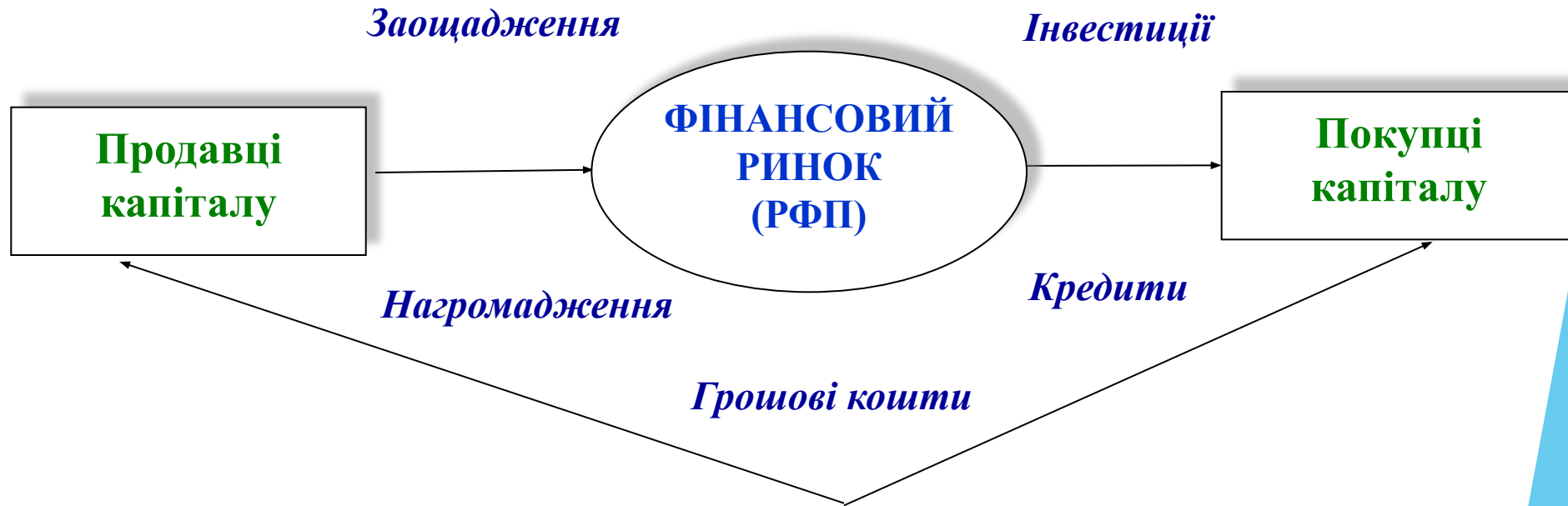

Рис. 2. Взаємовідносини продавців та покупців капіталу на фінансовому ринку (ринку фінансових послуг)

- ▶ Головними суб'єктами фінансового ринку є підприємства та домашні господарства у яких формуються нагромадження та заощадження. Через фінансових посередників, якими є фінансово-кредитні інститути (банки, страхові компанії, інвестиційні фонди та ін.) заощадження домашніх господарств перетворюються в інвестиції для підприємств, що дає їм змогу розширити свою діяльність (рис. 3).

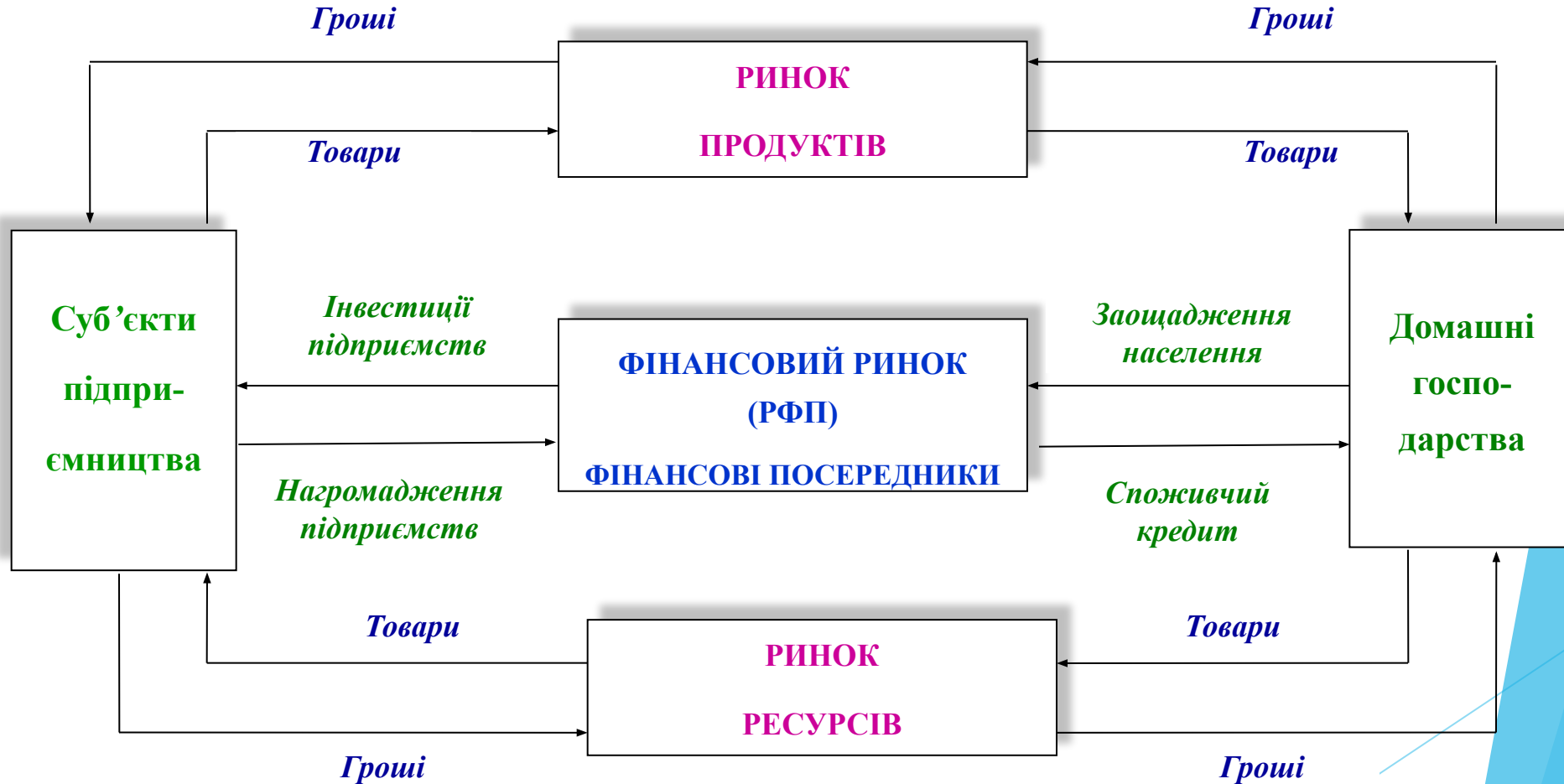

Рис. 3. Місце фінансового ринку (РФП) в системі товарно-грошових відносин

- ▶ Значення фінансового ринку в системі ринкових відносин полягає у можливості відкласти сьогоденнє споживання, нагромадити заощадження і спрямувати їх у сферу підприємництва.
- ▶ **Фінансовий ринок та ринок фінансових послуг як його невід'ємна частина мають свою структуру та визначальні функції.**
- ▶ **Функції фінансового ринку (РФП):**
- ▶ *обслуговування товарного обігу за допомогою кредиту;*
- ▶ *акумуляція грошових заощаджень та нагромаджень населення, підприємств, держави;*
- ▶ *трансформація акумульованих грошових коштів у позичковий та інвестиційний капітал;*
- ▶ *реалізація вартості, втіленої у фінансових активах, та організація процесу доведення фінансових активів до споживачів (покупців, вкладників);*
- ▶ *перерозподіл на взаємовигідних умовах грошових коштів підприємств із метою їх ефективнішого використання;*
- ▶ *вплив на грошовий обіг та прискорення концентрації та централізації капіталу, обороту капіталу, що сприяє активізації економічних процесів;*
- ▶ *формування ринкових цін на окремі види фінансових активів;*
- ▶ *страхова діяльність та формування умов для мінімізації фінансових та комерційних ризиків;*
- ▶ *кредитування уряду, місцевих органів самоврядування шляхом розміщення урядових та муніципальних цінних паперів;*

- ▶ **Економічна роль фінансового ринку (РФП) полягає в його здатності об'єднати дрібні, розрізнені грошові кошти в інтересах усього суспільного нагромадження.**
- ▶ Це дозволяє активно впливати на концентрацію та централізацію виробництва та капіталу, забезпечити рух фінансових потоків, перелив вільних фінансових фондів (заощаджень) в інвестиції.
- ▶ **Держава пов'язана з фінансовим ринком** через економічні відносини, які виникають між державою та іншими суб'єктами ринку з приводу створення, розподілу, перерозподілу та використання вартості ВВП та національного доходу країни.
- ▶ При цьому утворюються **централізовані та децентралізовані фонди фінансових ресурсів.**
- ▶ Через державні позики на фінансовому ринку шляхом емісії та розміщення державних цінних паперів (облігацій та казначейських векселів) держава має змогу фінансувати дефіцит державного бюджету.
- ▶ Систему взаємозв'язків на фінансовому ринку між різними економічними суб'єктами (державою, юридичними та фізичними особами) представлено на **рис. 4.**

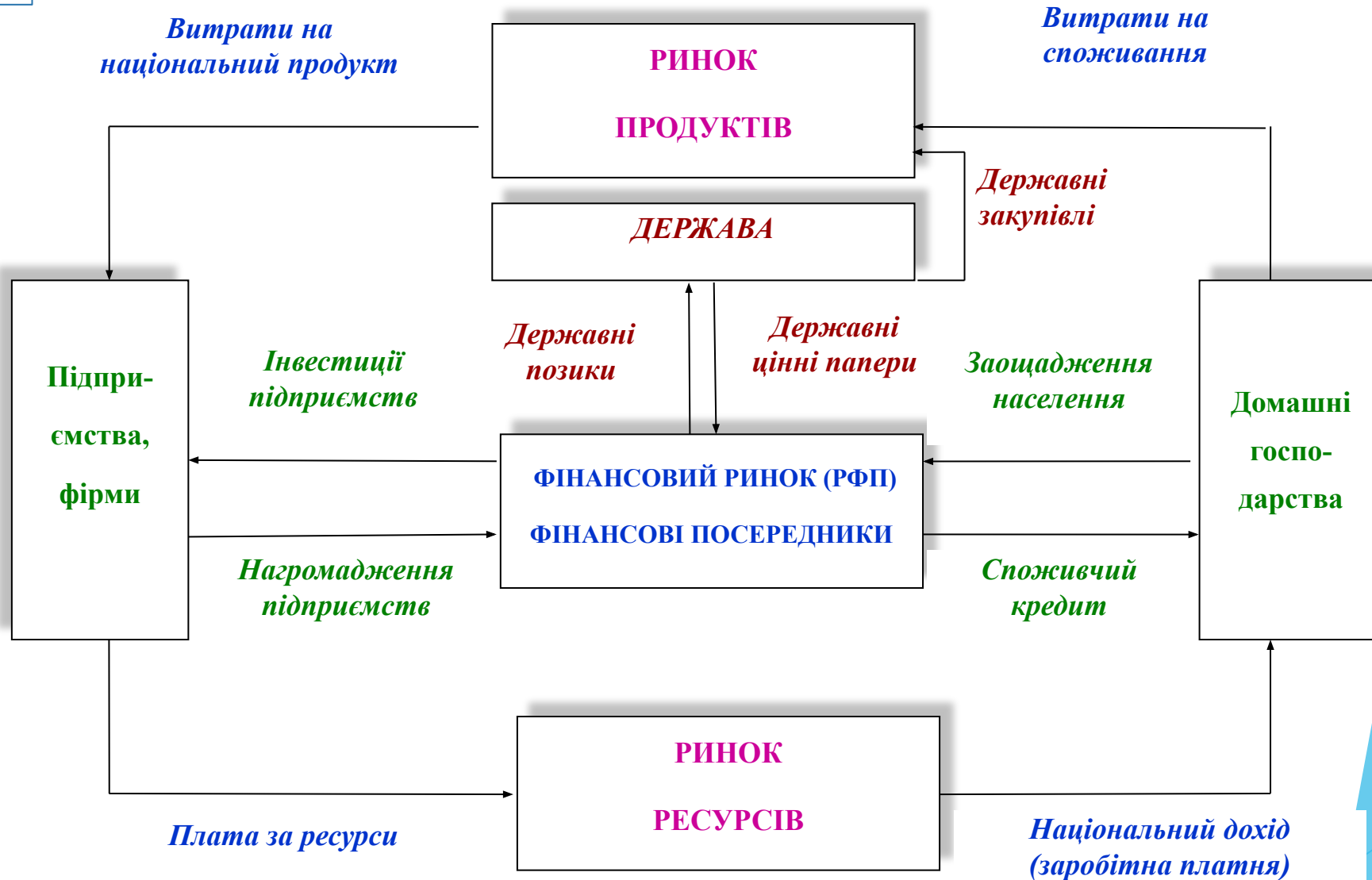

Рис. 4. Система взаємозв'язків між економічними суб'єктами на фінансовому ринку (РФП)

1.2. Поняття «фінансової послуги» та умови надання фінансових послуг. Закон України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» від 12.07.2001 (з подальшими змінами)

- ▶ Послуга – це багата гамма різних видів діяльності. Поняття «послуга» включає в себе комплекс різноманітних видів економічної діяльності людини.
- ▶ Вивчення особливостей розвитку сфери послуг і ролі різних економічних суб'єктів у цьому процесі набуло в останні роки важливого теоретичного і практичного значення.
- ▶ **Послуга** – це вид діяльності, спрямований на задоволення потреб споживачів з метою одержання корисного ефекту.
- ▶ У процесі надання послуги не створюється новий матеріально-речовинний продукт (окрім виробничих) послуг; не виникає відділення послуги від джерела її надання, однак може змінюватися місцезнаходження, стан та якість об'єкта.
- ▶ Послуги сприяють задоволенню індивідуальних та колективних потреб і враховують коливання попиту.
- ▶ У різних джерелах на сучасному етапі по-різному трактується поняття послуги, наприклад:
 - ▶ - «послуга» – підприємницька діяльність, направлена на задоволення потреб інших осіб, за винятком діяльності, що здійснюється на основі трудових правовідносин»;
 - ▶ - «послуга» – такий вид корисної праці, при якій виробництво корисного ефекту співпадає з часом її споживання.

- ▶ У розвиненому суспільстві фінансові послуги мають не менше значення, ніж виробництво.
- ▶ Найбільш динамічно розвивається та частина сфери послуг, яка пов'язана із задоволенням потреб суспільного виробництва: фінансово-кредитне обслуговування, страхові послуги, інформаційне і бухгалтерське обслуговування.
- ▶ **Фінансова послуга пов'язана** з купівлею-продажем грошей, цінних паперів, боргових зобов'язань, прав вимоги боргу з метою отримання прибутку або збереження реальної вартості активів.
- ▶ До видів діяльності, пов'язаних і наданням фінансових послуг, належать послуги фінансових посередників, а також операції: цінними паперами; управління активами; обслуговування кореспондентських рахунків.
- ▶ Таким чином, **фінансова послуга є спеціальним інструментом фінансового ринку.**
- ▶ **Сферою реалізації фінансових послуг є фінансова посередницька діяльність.**
- ▶ ***Сутність фінансової послуги*** полягає в ***обслуговуванні руху грошей з метою одержання доходу.***
- ▶ **Головна особливість фінансової послуги** полягає в тому, що **товаром** вона стає лише за умови її **споживання.**

- ▶ **Таким чином, фінансова послуга – це специфічна категорія фінансового ринку.**
- ▶ **Вона має певні особливості:**
- ▶ 1) фінансові послуги існують у сфері нематеріального виробництва, тобто вони відмінні від сфери матеріального виробництва;
- ▶ 2) виробництво і споживання послуг найчастіше збігаються за місцем та часом;
- ▶ 3) споживач фінансової послуги купує не продукт, який має певний набір властивостей, а його здатність задовольнити певну потребу; **фінансова послуга виступає як реальна користь або вигода для споживача;**
- ▶ 4) система продажу та перепродажу фінансових послуг є дуже складною, тому потребує значних витрат на юридичне та інше обслуговування;
- ▶ 5) **ціноутворення на фінансові послуги залежить** не тільки від пропозиції та попиту, але й від мікро- і макро- чинників (темпи розвитку національної економіки, ВВП, темпи інфляції, валютні курси, відсоткові ставки на ринку позикових капіталів, фондові індекси, курси цінних паперів, рівень зайнятості та заробітної плати тощо).
- ▶ **На величину ціни фінансової послуги** впливає також якість фінансової послуги і особливості законодавства країни. Вартість фінансової послуги визначається залежно від виду конкретної послуги з урахуванням прямих витрат, які пов'язані безпосередньо з

- ▶ Інші чинники, що впливають на розвиток ринку фінансових послуг – це:
- ▶ політика уряду;
- ▶ економічна культура суб'єктів фінансового ринку;
- ▶ схильність населення до заощаджень;
- ▶ довіра фізичних осіб до фінансово-кредитних інститутів;
- ▶ наявність системи страхування та гарантування депозитів вкладників та захисту прав інвесторів;
- ▶ рівень розвитку ринкової інфраструктури та ін.
- ▶ Загальні правові засади у сфері надання фінансових послуг в Україні, здійснення регулятивних та наглядових функцій за діяльністю з надання фінансових послуг встановлює **Закон України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг», який вперше було прийнято 12.07.2001 р. із подальшим внесенням змін.**
- ▶ Метою даного Закону є її створення правових основ для захисту інтересів споживачів фінансових послуг, правове забезпечення діяльності і розвитку конкурентоспроможного ринку фінансових послуг в Україні, правове забезпечення єдиної державної політики у фінансовому секторі України.

Цей Закон дає визначення «фінансової послуги» та встановлює її перелік

- ▶ **Фінансова послуга** – операції з фінансовими активами, що здійснюються в інтересах третіх осіб за власний рахунок чи за рахунок цих осіб, а у випадках, передбачених законодавством, – і за рахунок залучених від інших осіб фінансових активів, з метою отримання прибутку або збереження реальної вартості фінансових активів.
- ▶ **Фінансовими вважаються такі послуги:**
- ▶ 1) випуск платіжних документів, платіжних карток, кліринг, інші форми забезпечення розрахунків (вилучено);
- ▶ 2) довірче управління фінансовими активами (вилучено);
- ▶ 3) торгівля валютними цінностями;
- ▶ 4) залучення фінансових активів із зобов'язанням щодо наступного їх повернення;
- ▶ 5) фінансовий лізинг;
- ▶ 6) надання коштів у позику, в тому числі і на умовах фінансового кредиту;
- ▶ 7) надання гарантій;
- ▶ 8) фінансові платіжні послуги;
- ▶ 9) послуги у сфері страхування; діяльність у системі накопичувального пенсійного забезпечення;
- ▶ 10) професійна діяльність на ринках капіталу; торгівля цінними паперами;
- ▶ 11) факторинг;
- ▶ 12) банківські та інші фінансові послуги, що надаються відповідно до Закону України «Про банки та банківську діяльність»;

- ▶ **В даному Законі основні терміни вживаються у такому значенні:**
- ▶ **фінансова установа** - юридична особа, яка відповідно до закону надає одну чи декілька фінансових послуг, а також інші послуги (операції), пов'язані з наданням фінансових послуг, та внесена до відповідного реєстру в установленому законом порядку.
- ▶ **до фінансових установ належать** банки, кредитні спілки, ломбарди, лізингові компанії, довірчі товариства, страхові компанії, установи накопичувального пенсійного забезпечення, інвестиційні фонди і компанії та інші юридичні особи, виключним видом діяльності яких є надання фінансових послуг;
- ▶ **кредитна установа** - фінансова установа, яка відповідно до закону має право за рахунок залучених коштів надавати фінансові кредити на власний ризик;
- ▶ **фінансовий кредит** - кошти, які надаються у позику юридичній або фізичній особі на визначений строк та під процент;
- ▶ **фінансові активи** - кошти, фінансові інструменти, боргові зобов'язання та право вимоги боргу, що не віднесені до цінних паперів;
- ▶ **фінансова послуга** - операції з фінансовими активами, що здійснюються в інтересах третіх осіб за власний рахунок чи за рахунок цих осіб, а у випадках, передбачених законодавством, - і за рахунок залучених від інших осіб фінансових активів, з метою отримання прибутку або збереження реальної вартості фінансових активів;
- ▶ **ринки фінансових послуг** - сфера діяльності учасників ринків фінансових послуг з метою надання та споживання певних фінансових послуг. **До ринків фінансових послуг належать** професійні послуги на

- ▶ **учасники ринку фінансових послуг** - особи, які відповідно до закону мають право надавати фінансові послуги на території України; особи, які провадять діяльність з надання посередницьких послуг на ринках фінансових послуг; об'єднання фінансових установ, включені до реєстру саморегулівних організацій, що ведеться органами, які здійснюють державне регулювання ринків фінансових послуг; клієнти;
- ▶ **споживач фінансових послуг** - фізична особа, яка отримує або має намір отримати фінансову послугу для задоволення особистих потреб, не пов'язаних із підприємницькою, незалежною професійною діяльністю;
- ▶ **клієнт** - фізична особа (у тому числі споживач фінансових послуг), фізична особа - підприємець або юридична особа, яка отримує або має намір отримати фінансову послугу;
- ▶ **посередницькі послуги на ринках фінансових послуг** - діяльність юридичних осіб чи фізичних осіб - підприємців, що включає консультування, експертно-інформаційні послуги, роботу з підготовки, укладення та виконання (супроводження) договорів про надання фінансових послуг, інші послуги, визначені законами з питань регулювання окремих ринків фінансових послуг;
- ▶ **саморегулівна організація** - неприбуткове об'єднання фінансових установ, створене з метою захисту інтересів своїх членів та інших учасників ринків фінансових послуг та якому делегуються відповідними органами, які здійснюють державне регулювання ринків фінансових послуг, повноваження щодо розроблення і впровадження правил поведінки на ринках фінансових послуг та/або сертифікації фахівців ринку фінансових послуг;
- ▶ **державне регулювання ринків фінансових послуг** - здійснення державою комплексу заходів щодо

- ▶ **ЗАКОН УКРАЇНИ “Про фінансові послуги та фінансові компанії”.**
- ▶ **Прийнято 14.12.2021 р. Введення в дію відбудеться 01.01.2024 р.**
- ▶ Документ *є новою редакцією Закону України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» від 12.07.2001 р.*
- ▶ **Згідно із статтею 4 нової редакції Закону України видами фінансових послуг є:**
 - ▶ 1) страхування;
 - ▶ 2) надання коштів та банківських металів у кредит;
 - ▶ 3) залучення коштів та банківських металів, що підлягають поверненню;
 - ▶ 4) фінансовий лізинг;
 - ▶ 5) факторинг;
 - ▶ 6) надання гарантій;
 - ▶ 7) торгівля валютними цінностями;
 - ▶ 8) фінансові платіжні послуги;
 - ▶ 9) фінансові послуги, що надаються в межах професійної діяльності на ринках капіталу, передбаченої частиною 2 статті 41 Закону України **“Про ринки капіталу та організовані товарні ринки”** (редакція 19.06.2020 р.), *що є новою редакцією*

- ▶ Згідно з Законом України **“Про ринки капіталу та організовані товарні ринки”** (редакція 19.06.2020 р.), що є новою редакцією Закону України *“Про цінні папери та фондовий ринок”* від 23.06.2006 р. :
- ▶ **Професійна діяльність на ринках капіталу** – це діяльність акціонерних товариств, товариств з обмеженою відповідальністю або товариств з додатковою відповідальністю з надання фінансових та інших послуг на ринках капіталу під час здійснення будь-якого виду діяльності, передбаченого частиною 2 статті 41 Закону.
- ▶ **2. На ринках капіталу здійснюються такі види професійної діяльності:**
 - ▶ 1) діяльність з торгівлі фінансовими інструментами;
 - ▶ 2) діяльність з організації торгівлі фінансовими інструментами;
 - ▶ 3) клірингова діяльність;
 - ▶ 4) депозитарна діяльність;
 - ▶ 5) діяльність з управління активами інституційних інвесторів;
 - ▶ 6) діяльність з управління майном для фінансування об’єктів будівництва та/або здійснення операцій з нерухомістю;
 - ▶ 7) діяльність з адміністрування недержавних пенсійних фондів.

- ▶ **Національний банк України підкреслив ключові новації нової редакції закону.**
- ▶ Пропорційні вимоги до мінімального капіталу.
- ▶ Новий закон установив пропорційні вимоги до **мінімального розміру власного капіталу фінкомпаній та ломбардів** залежно від послуг, що надаються. Власний капітал повинен становити від 1 млн грн для ломбардів, які надають виключно послуги кредитування, до 10 млн грн для фінансових компаній, які надають послуги гарантій.
- ▶ Спрощення порядку набуття або збільшення істотної участі.
- ▶ Пропорційний підхід та запровадження нагляду за ринковою поведінкою.
- ▶ Спрощення доступу на ринок для фінкомпаній та ломбардів і нові можливості для них.
- ▶ Підвищення якості корпоративного управління.
- ▶ Можливість для фінустанов передати низку своїх функцій на аутсорсинг.
- ▶ Запобігання порушенням.
- ▶ Створення **регуляторної платформи для тестування інноваційних послуг.**
- ▶ Новим законом передбачено право Національного банку створювати регуляторну платформу для тестування інноваційних послуг, технологій та інструментів на ринках фінансових послуг. Це створить передумови для розвитку і запровадження інновацій на фінансовому ринку України

Тема 2. СУБ'ЄКТИ ТА ІНСТРУМЕНТИ РФП, ЇХ КЛАСИФІКАЦІЯ ТА ХАРАКТЕРИСТИКА

Питання теми:

2.1. Суб'єкти ринку фінансових послуг, їх класифікація та функції.

2.2. Інститути інфраструктури та професійні учасники як суб'єкти ринку фінансових послуг.

2.3. Класифікація та характеристика основних інструментів РФП.

2.1. Суб'єкти ринку фінансових послуг, їх класифікація та функції

З економічної точки зору

- *домашні господарства (населення);*
- *суб'єкти господарювання різноманітних форм власності;*
- *державна та місцеві органи влади;*
- *фінансові посередники.*

З правової точки зору

- *Індивідуальні учасники;*
- *Інституціональні учасники;*
- *Органи державного регулювання.*

З функціональної точки зору

- *основні або прямі учасники ринку фінансових послуг – продавці і покупці фінансових активів (інструментів, послуг);*
- *інфраструктурні – фінансові посередники (фінансові інститути);*
- *професійні учасники ринку фінансових послуг – суб'єкти, що виконують допоміжні функції .*

Система взаємозв'язків між суб'єктами фінансового ринку (РФП)
з економічної точки зору

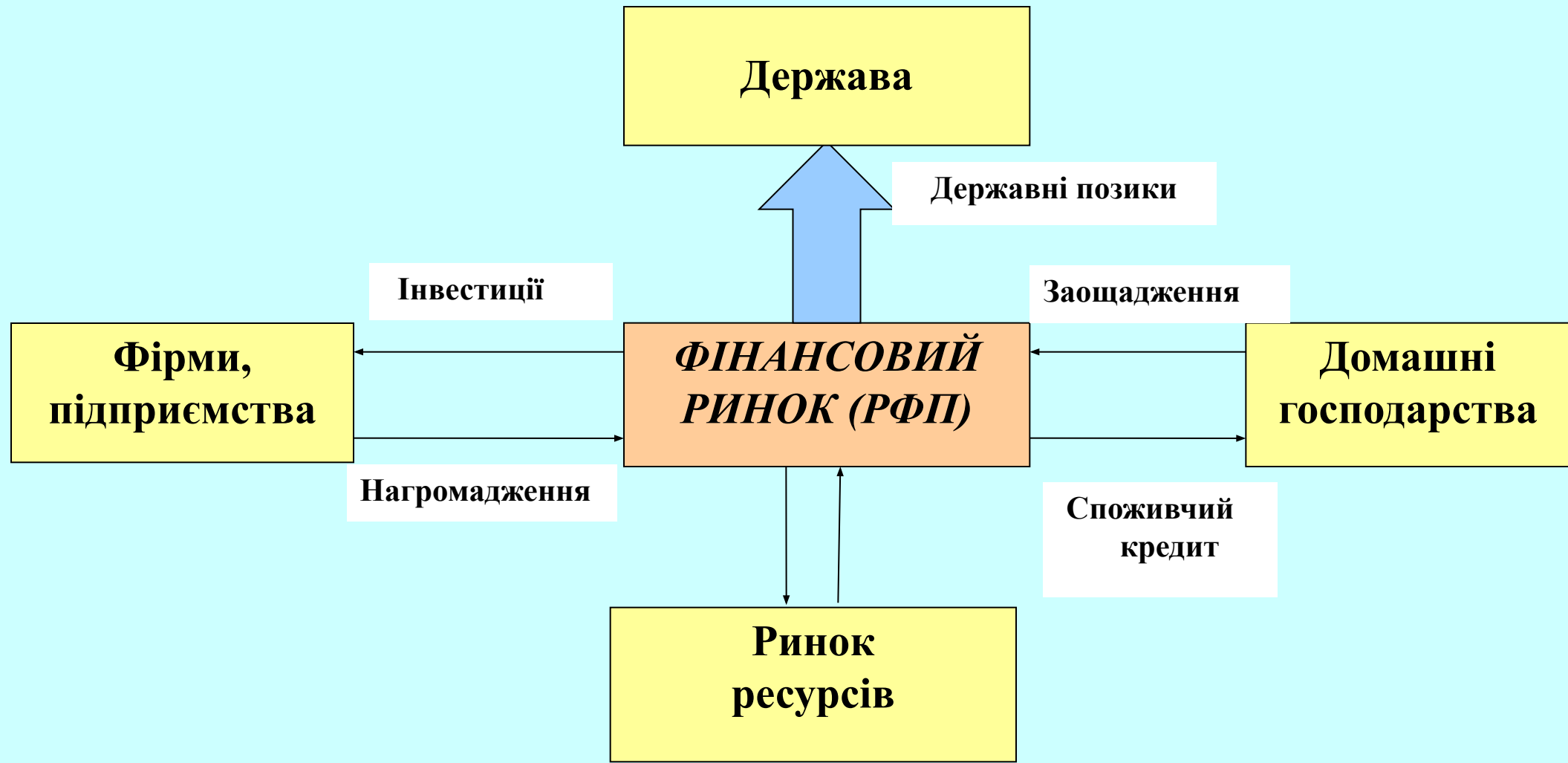

Рис. 5. Система взаємозв'язків між економічними суб'єктами на фінансовому ринку (РФП)

Через систему фінансових посередників на фінансовому ринку

(банки, спеціалізовані небанківські фінансово-кредитні установи: кредитні спілки, ломбарди, страхові компанії, пенсійні фонди, інвестиційні та фінансові фонди, лізингові, трастові компанії та ін.)

заощадження населення (домашніх господарств), нагромадження фірм та підприємств перетворюються на кредити та інвестиції для інших суб'єктів господарювання, що дає їм змогу задовольнити потребу в додаткових коштах для розширення своєї діяльності

Класифікація учасників ринку фінансових послуг з правової точки зору

Індивідуальні учасники – це фізичні особи, які мають певні права та зобов'язання на фінансовому ринку згідно з чинним законодавством. У цій ролі можуть виступати громадяни певної держави, особи без громадянства та іноземні громадяни.

Інституціональні учасники – це юридичні особи, які не є органами державного регулювання. До них належать підприємства, організації, товариства, компанії, фонди тощо. Ці учасники мають відокремлене майно, характеризуються організаційною єдністю, мають змогу виступати від свого імені, наділені певними правами та обов'язками, мають розрахункові рахунки в банку та інше.

Особливе місце займають на фінансовому ринку **органи державного регулювання**. В їх ролі виступають органи законодавчої, виконавчої та судової влади, а також інші державні органи.

Класифікація учасників ринку фінансових послуг з функціональної точки зору

Основні або прямі учасники фінансового ринку – це продавці і покупці фінансових активів (інструментів, послуг), які здійснюють основні функції у проведенні фінансових операцій на фінансовому ринку

Інфраструктурні учасники фінансового ринку допомагають та прискорюють взаємодію між основними суб'єктами фінансового ринку, сприяють підвищенню ефективності та якості проведення операцій на ньому

Професійні учасники фінансового ринку – суб'єкти, що виконують допоміжні та обслуговуючі функції для основних учасників або окремих операцій на фінансовому ринку

Класифікація суб'єктів ринку фінансових послуг – прямих учасників фінансових операцій

№ з/п	Сегменти РФП	Суб'єкти РФП
1	Ринок позичкових капіталів	<ul style="list-style-type: none"> □ Кредитори □ Позичальники
2	Ринок цінних паперів	<ul style="list-style-type: none"> □ Емітенти □ Інвестори: <ul style="list-style-type: none"> ◆ індивідуальні та інституціональні; ◆ стратегічні та портфельні; ◆ національні та іноземні
3	Валютний ринок (у т.ч. ринок криптовалют)	<ul style="list-style-type: none"> □ Продавці валюти □ Покупці валюти
4	Страховий ринок	<ul style="list-style-type: none"> □ Страховики □ Страхувальники
5	Ринок золота	<ul style="list-style-type: none"> □ Продавці золота та інших дорогоцінних металів та каміння □ Покупці золота та інших дорогоцінних металів та каміння
6	Ринок нерухомості	<ul style="list-style-type: none"> □ Продавці на первинному та вторинному ринках нерухомості □ Покупці на первинному та вторинному ринках нерухомості

підприємств за рахунок загальнодержавного та місцевих бюджетів, а також державних цільових позабюджетних фондів); комерційні банки, які здійснюють найбільший обсяг і широкий спектр кредитних операцій; кредитні спілки та інші небанківські кредитно-фінансові установи;

- позичальники

характеризують суб'єктів фінансового ринку, які отримують позики від кредиторів під певні гарантії їх повернення і за певну плату у формі відсотка. Основними позичальниками грошових активів на

На ринку цінних паперів основними видами прямих учасників фінансових операцій є:

- **емітенти**, які залучають необхідні фінансові ресурси за рахунок випуску (емісії) цінних паперів.

Емітентами цінних паперів є держава, органи місцевого самоврядування, а також різноманітні юридичні особи, створені, як правило, у формі акціонерних товариств;

- **інвестори** характеризують суб'єктів ринку, які вкладають свої грошові кошти в різноманітні види цінних паперів з метою отримання доходу. Цей дохід формується за рахунок отримання інвесторами відсотків, дивідендів і приросту курсової вартості цінних паперів. Інвестори, які здійснюють свою діяльність на фінансовому ринку, класифікуються за такими ознаками:

1) за своїм статусом вони поділяються на **індивідуальних** (окремі підприємства, фізичні особи) й **інституціональних** інвесторів (представлені різними фінансово-інвестиційними інститутами);

2) залежно від цілі інвестування виділяють **стратегічних** (купують контрольний пакет акцій для здійснення стратегічного управління підприємством) і **портфельних** інвесторів (купують окремі види цінних паперів виключно в цілях отримання доходу; основна мета портфельних інвесторів – формування диверсифікованого портфелю цінних паперів, оптимального за критеріями доходності, ліквідності та ризику);

3) за принципом відношення до ринку – на конієктуристичних, спекулятивних, інвестиційних, довгострокових

На валютному ринку
основними учасниками валютних операцій є:

- продавці валюти*, якими виступають:
- держава (реалізує на ринку через уповноважені органи частину валютних резервів);
 - комерційні банки (мають ліцензію на здійснення валютних операцій);
 - підприємства, які ведуть зовнішньоекономічну діяльність (реалізують на ринку свою валютну виручку за експортовану продукцію);
 - фізичні особи (які реалізують наявну у них валюту через мережу обмінних валютних пунктів);
- покупцями валюти є* ті ж суб'єкти, що й її продавцями

На страховому ринку основними прямими учасниками фінансових операцій виступають:

страховики, що характеризують суб'єктів фінансового ринку, які реалізують різні види страхових послуг (страхових продуктів). Основною функцією страховиків є здійснення всіх видів і форм страхування шляхом перейняття на себе за певну плату різноманітних видів ризиків із зобов'язанням відшкодувати суб'єкту страхування збитки при настанні страхового випадку.

Основними страховиками є: страхові фірми і компанії відкритого типу, які надають страхові послуги всім категоріям суб'єктів страхування; ***компанії перестраховання ризику (перестраховики)***, які беруть на себе частину (або всю суму) ризику від інших страхових компаній;

страхувальники характеризують суб'єктів страхового ринку, які купують страхові послуги у страхових компаній та фірм з метою мінімізації своїх фінансових втрат при настанні страхової події

На ринку золота та інших дорогоцінних металів та дорогоцінного каміння основними видами прямих учасників фінансових операцій є:

- *продавці* *дорогоцінних металів та каміння*, у якості яких можуть виступати: держава (реалізує частину свого золотого запасу); комерційні банки (реалізують частину своїх золотих авуарів); юридичні та фізичні особи (при необхідності реінвестування коштів, які раніше були вкладені в цей вид активів (засобів тезаврації);
- *покупцями* *дорогоцінних металів і каміння* є ті ж суб'єкти, що і продавці (при відповідному нормативно-правовому регулюванні їх складу)

На ринку нерухомості основні суб'єкти поділяються на учасників первинного і вторинного ринку нерухомості

Продавцями на первинному ринку нерухомості виступають поодинокі будівельні фірми та муніципальна влада. На вторинному ринку продавцями є ріелторські фірми, приватні особи. На вторинному ринку житла виділяється *орендний сектор*. Надання житла в оренду практикується як приватними власниками, так і муніципальною владою.

Покупцями житла виступають ріелторські фірми, юридичні та фізичні особи. Окрім продавців і покупців, інфраструктуру ринка житла утворюють агентства з нерухомості, оцінники житла, банки, що займаються кредитуванням та фінансуванням житлового будівництва, кредитуванням купівлі житла та іпотечними операціями, юристи, що спеціалізуються на операціях з нерухомістю, страхові компанії, інформаційні та рекламні структури.

2.2. Інститути інфраструктури та професійні учасники як суб'єкти ринку фінансових послуг

Фінансово-кредитні інститути – це посередники, що забезпечують зустріч позичальника та кредитора, емітента та інвестора, тобто прямих учасників фінансових операцій на фінансовому ринку. Вони забезпечують трансформацію тимчасово вільних грошових коштів у позичковий та інвестиційний капітал. Фінансово-кредитні інститути скорочують витрати обігу для продавців і покупців фінансових активів (інструментів, послуг), приймають на себе фінансові ризики, підвищують ефективність фінансових угод

Інфраструктура фінансового ринку – це сукупність (комплекс) установ, організацій, підприємств, інших суб'єктів та елементів, що забезпечують необхідні організаційно-економічні умови для функціонування усіх учасників фінансового ринку з метою координації їх дій, підвищення ефективності фінансових операцій та усього ринкового механізму.

Основна функція фінансових посередників - це допомога в передачі коштів від потенційних заощаджувачів коштів до потенційних позичальників, інвесторів.

Їх діяльність вигідна для позичальників і кредиторів, емітентів та інвесторів, а саме:

- відповідає потреба в пошуках один одного;
- посередники приймають на себе ризики, тому знижується ризик неповернення позики або виплати відсотків у строк;
- знижуються сумарні витрати позичальника на отримання позики за рахунок зменшення моральних, фізичних зусиль та витрат часу на залучення капіталу кількох кредиторів для отримання потрібної суми позики;
- дрібні інвестори отримують можливість брати участь у бізнесі, який дає вищі прибутки (порівняно з наданням у борг невеликої суми), але який був недосяжний для них через необхідність значних інвестицій;
- можливість для інвесторів отримання гарантованого доходу на свій капітал (наприклад, у вигляді банківського відсотка, доходу з облігацій, отримання пенсійних прав), ніж ризик участі в не завжди надійних проектах (наприклад, купівля акцій);
- фінансові посередники зменшують витрати на здійснення фінансових операцій. Це досягається за рахунок уніфікації та спеціалізації, які дають можливість краще вивчити ринок, фінансове

До складу інфраструктури РФП
відносяться інституціональні фінансові посередники,
а також обслуговуючі (допоміжні) суб'єкти:

- **посередницькі фінансові інститути** – *банківські установи* (емісійні, комерційні, інвестиційні, іпотечні, ощадні, зовнішньоторговельні) та *спеціалізовані небанківські фінансово-кредитні установи* (страхові та інвестиційні компанії, фінансові, пенсійні фонди, кредитні спілки, ощадні інститути, ломбарди, лізингові, факторингові, трастові компанії та ін.);
- **професійні учасники** – торговці цінними паперами та іншими інструментами фінансового ринку, *андеррайтери*;
- **організатори торгівлі** – фондові та валютні біржі, позабіржові фондові торговельні системи (ПФТС);
- **посередники в торговельних угодах** – *брокери та дилери*;
- **Національна депозитарна система, депозитарії, клірингові депозитарії**;
 - *зберігачі та реєстратори цінних паперів*;
 - *розрахунково - клірингові банки та інші установи*;
 - *інформаційно - аналітичні інститути, консультаційні центри*;
 - *саморегульвні організації фінансового ринку (СРО).*

КЛАСИФІКАЦІЯ ФІНАНСОВИХ ПОСЕРЕДНИКІВ НА РФП

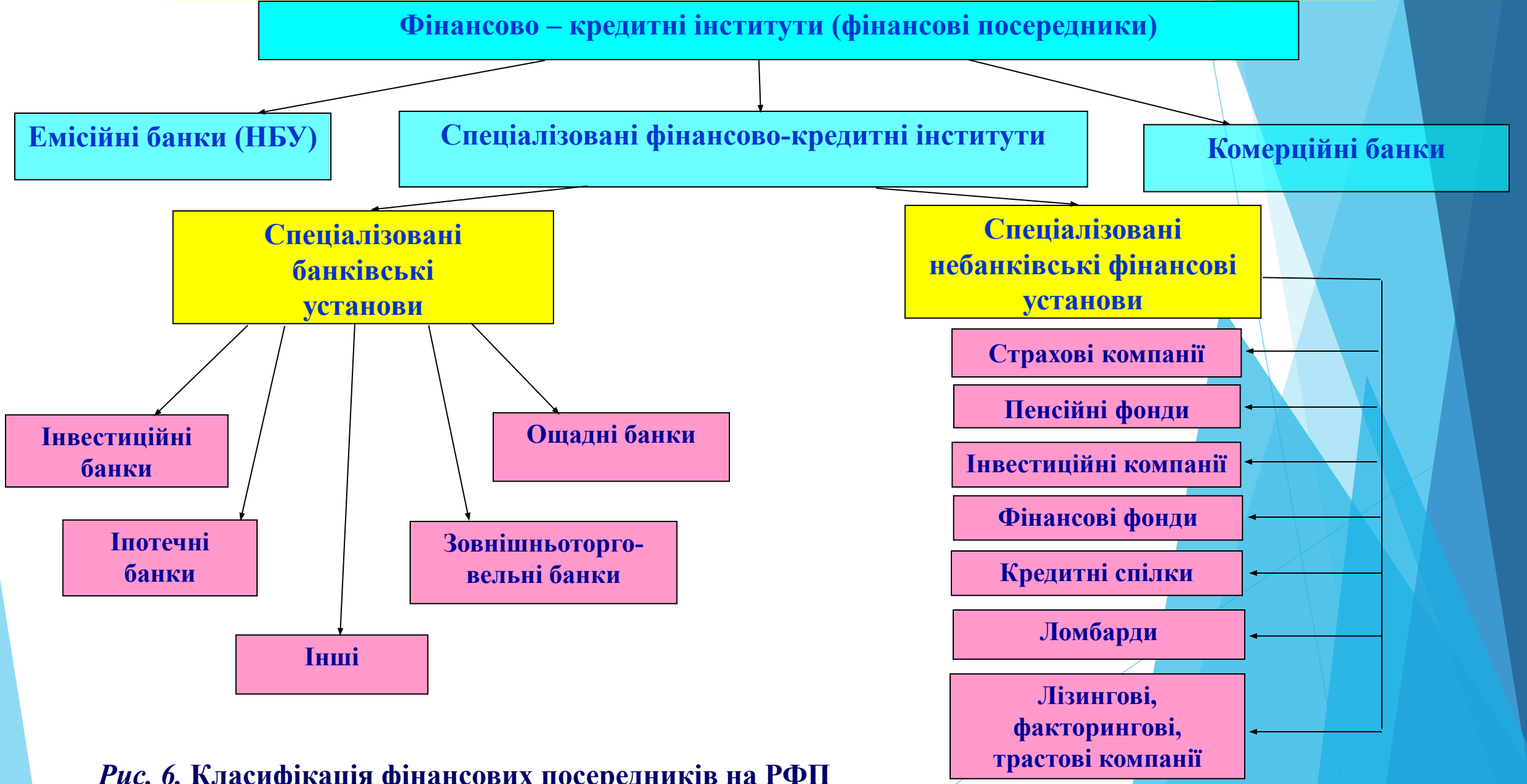

Рис. 6. Класифікація фінансових посередників на РФП

Професійні учасники РФП

Торговці цінними паперами

Депозитарії

Зберігачі

Реєстратори

Розрахунково-клірингові установи

Інформаційно-аналітичні інститути, інформаційно-консультаційні центри

Діяльність торговців цінними паперами передбачає поставку цінних паперів за належну оплату новому власнику і здійснюється на підставі договорів - доручень чи комісії за рахунок клієнтів (*брокерська діяльність*) або від свого імені та за власний рахунок з метою перепродажу третім особам (*дилерська діяльність*).

Допускаються також окремі види діяльності, пов'язані з обігом цінних паперів, *наприклад консультаційна діяльність для власників цінних паперів, управління активами інвестиційних фондів тощо.*

Для здійснення торговельної діяльності з цінними паперами необхідно отримати *дозвіл Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку.*

- ▶ **Депозитарії** - суб'єкти, які спеціалізуються, головним чином, на виконанні депозитарних функцій (зберігання цінних паперів, облік прав власності на цінні папери, облік руху цінних паперів). В Україні функції депозитарію можуть виконувати лише юридичні особи. Найчастіше це комерційні банки, торговці цінними паперами (дилери та брокери).
- ▶ **Депозитарій - це юридична особа, що здійснює діяльність з:**
- ▶ надання послуг щодо зберігання цінних паперів незалежно від форми їх випуску;
- ▶ відкриття та ведення рахунків у цінних паперах;
- ▶ обслуговування операцій за цими рахунками, включаючи кліринг та розрахунки за угодами щодо цінних паперів;
- ▶ обслуговування операцій емітента щодо випущених ним цінних паперів.
- ▶ **Клієнтами депозитарію є:**
- ▶ 1) **зберігачі**, які уклали з ним депозитарний договір;
- ▶ 2) **емітенти** - щодо рахунків власних емісій, відкритих на підставі договорів про обслуговування емісій цінних паперів;

Зберігачі – це суб'єкти (юридичні особи), які мають дозвіл на зберігання та обслуговування обігу цінних паперів та операцій емітента з цінними паперами.

Діяльність, пов'язана зі зберіганням цінних паперів, провадиться на підставі договору про відкриття рахунку в цінних паперах, який укладає власник цінних паперів з обраним ним зберігачем.

З метою створення централізованої депозитарної системи та бездокументарної системи обігу цінних паперів в Україні створено

Національну депозитарну систему.

Структура Національної депозитарної системи України включає два рівні:

верхній рівень – це **Центральний депозитарій України і депозитарії,**

які ведуть рахунки зберігачів та здійснюють кліринг і розрахунки за угодами щодо цінних паперів;

нижній рівень – це **зберігачі,** які ведуть рахунки власників цінних паперів, та **реєстратори** власників іменних цінних паперів.

*ни ведення реєстрів
власників
іменних цінних
паперів.*

Реєстр власників –
це список власників
та номінальних
утримувачів іменних
цінних паперів,
складений на певну
дату. Ведення реєстру
передбачає облік та
зберігання протягом
певного терміну
інформації про
власників іменних
цінних паперів, а
також про операції,
услідок яких

Розрахунково-клірингові установи – інститути, які спеціалізуються на виконанні таких функцій, як здійснення розрахунків, включаючи проведення взаємозаліку за угодами купівлі-продажу цінних паперів; проведення перевірки наявності на рахунках учасників грошових коштів та цінних паперів; видача виписок з грошових рахунків клієнтів установи; повідомлення інформації інститутам, які ведуть книги реєстрації іменних цінних паперів.

Як правило, цю діяльність виконують *спеціальні клірингові підрозділи фондових бірж, а на позабіржовому ринку – спеціалізовані клірингово-розрахункові установи.*

В Україні деякі клірингові функції виконує депозитарій НБУ.

Інформаційно-аналітичні інститути, інформаційно-консультаційні центри
– інститути, які спеціалізуються на наданні послуг своїм клієнтам з опрацювання та поширення ринкової інформації про суб'єктів та інструменти фінансового ринку, цінні папери, фондові індекси, поточні курси тощо, а також на складанні аналітичних оглядів подій та тенденцій на фінансового ринку.

Значення інформації підвищується у всіх сферах економіки, у тому числі і на фінансовому ринку та ринку фінансових послуг.

Інформаційно-аналітичні інститути публікують різноманітні огляди, аналітичні записки, аналізують статистичні дані про курси валют, цінних паперів, фондові індекси, складають рейтинги, надають консультації клієнтам

2.3. Класифікація та характеристика основних інструментів РФП

Об'єктами РФП є різні інструменти ринку (фінансові активи – грошові кошти, цінні папери, позичкові угоди, валютні цінності, криптовалюти), в яких знаходять своє відображення тимчасово вільні кошти (фінансові ресурси) різних суб'єктів фінансового ринку

Фінансові інструменти – це різноманітні фінансові активи, документи, послуги, які обертаються на ринку, мають грошову вартість і за допомогою яких здійснюються операції на фінансовому ринку

З економічної точки зору усі фінансові інструменти (фінансові активи) – це *особливі товари фінансового ринку*, які мають фінансове походження та виступають об'єктом купівлі-продажу на відповідних сегментах фінансового ринку.

Товарами фінансового ринку (РФП), в першу чергу, є *грошові кошти, валютні та віртуальні активи, цінні папери та фінансові послуги*

Гроші з економічної точки зору – це всі ліквідні активи, які можуть бути порівняно швидко та без великих втрат переведені в готівку. Гроші є формою прояву мінової вартості як купівельний, платіжний засіб та засіб нагромадження.

Цінні папери – основний товар фінансового ринку, своєрідний предмет купівлі-продажу цього ринку. Цінні папери, як інструменти фінансового ринку, являють собою документи-свідчення про боргове зобов'язання або право власності. Цінні папери є значною складовою своєрідного «товару товарів» – грошей.

Фінансові послуги виступають одночасно фінансовими активами та товарами для отримувачів (споживачів) фінансових послуг

Класифікація інструментів ринку фінансових послуг

№ з/п	<u>Критерії класифікації</u>	<u>Види фінансових інструментів</u>
1	За окремими сегментами ринку фінансових послуг	<ul style="list-style-type: none"> ◆ Інструменти грошового ринку ◆ Інструменти ринку позичкових капіталів ◆ Інструменти ринку цінних паперів ◆ Інструменти валютного ринку ◆ Інструменти страхового ринку ◆ Інструменти ринку золота (срібла, платини) та дорогоцінного каміння ◆ Інструменти ринку нерухомості
2	За термінами обігу	<ul style="list-style-type: none"> ◆ Короткострокові фінансові інструменти ◆ Довгострокові фінансові інструменти
3	За характером фінансових зобов'язань	<ul style="list-style-type: none"> ◆ Інструменти без наступних фінансових зобов'язань ◆ Боргові фінансові інструменти ◆ Дольові (пайові) фінансові інструменти
4	Залежно від пріоритетної значимості	<ul style="list-style-type: none"> ◆ Первинні фінансові інструменти ◆ Вторинні фінансові інструменти або деривативи
5	За гарантованістю рівня доходності	<ul style="list-style-type: none"> ◆ Фінансові інструменти з фіксованим доходом ◆ Фінансові інструменти з невизначеним доходом
6	За рівнем ризику	<ul style="list-style-type: none"> ◆ Безризикові фінансові інструменти ◆ Фінансові інструменти з низьким рівнем ризику ◆ Фінансові інструменти з помірним рівнем ризику ◆ Фінансові інструменти з високим рівнем ризику ◆ Фінансові інструменти з дуже високим рівнем ризику («спекулятивні»)

Інструменти грошового ринку та ринку позичкових капіталів. До них відносять гроші, грошові сурогати, розрахункові документи, боргові зобов'язання цінні папери, які обертаються на грошовому ринку та ринку позичкових капіталів.

Інструменти ринку цінних паперів - різноманітні за емітентами та якостями цінні папери (державні та корпоративні, пайові, боргові, похідні та ін.), що обертаються на фондовому ринку.

Інструменти валютного ринку. До них відносять іноземну валюту, розрахункові валютні документи, а також окремі види цінних паперів, які обслуговують цей ринок.

Інструменти ринку криптовалют - це різновид цифрової валюти, емісія та облік якої виконується децентралізованою платіжною системою повністю в автоматичному режимі (без можливості внутрішнього або зовнішнього адміністрування).

Інструменти страхового ринку - страхові послуги, які пропонуються на продаж (страхові продукти), а також окремі види цінних паперів, які обслуговують цей ринок.

Інструменти ринку золота (срібла, платини) та дорогоцінного каміння. До них належать вказані види цінних металів та каменів, які купуються з метою формування фінансових резервів і тезаврації, а також розрахункові документи і цінні папери, що обслуговують цей ринок.

До **інструментів ринку нерухомості** відносять цінні папери та документи, що засвідчують право власності на той чи інший вид нерухомості.

(без можливості внутрішнього або зовнішнього адміністрування).

Принциповою особливістю криптовалют є збереження інформації у блокчейні, де асиметричне шифрування використовується для перевірки повноважень, а інші криптографічні методи – як доказ виконаної роботи.

Кожна криптовалюта побудована за технологією блокчейн (ланцюг з блоків), тобто створений за визначеними правилами безперервний ланцюг блоків, який містить інформацію.

Першою криптовалютою став **Bitcoin**, створений розробником або групою розробників під псевдонімом **Сатоші Накамото** у 2009 році.

Криптовалюти **не мають центрального органу управління**. Усі операції перевіряються мережею учасників, тобто іншими користувачами. Кожна операція комплектується з іншими для формування блоку, з яких складається безперервний ланцюг. Кожен блок має **криптографічне посилання на попередника**, що робить **неможливим зміну інформації** в одному блоці без необхідності внесення змін в усі наступні. Тому **підробити або скасувати запис неможливо або дуже витратно**. У криптовалютах немає примусового повернення платежів, бо немає **адміністрування**, кошти не можуть бути примусово заморожені або вилучені без доступу до приватного ключа власника.

Криптовалюта – це цифрові, повністю віртуальні гроші, емісія та облік якими виконується децентралізованою платіжною системою повністю в автоматичному режимі. Варто зазначити, що вперше

термін «криптовалюта» закріпився у всьому світі лише в 2011 році після публікації в журналі Forbes статті про Біткоїн під назвою **Crypto currency (криптографічна валюта)**.

Криптовалюта працює на **технології блокчейну**.

Останній складається з окремих блоків даних, які можуть містити інформацію.

Першою реалізацією концепції криптовалюти став **Біткоїн**. Його засновником прийнято вважати програміста (чи групу програмістів) під псевдонімом **Сатоші Накамото**, який у 2008 році описав технічні аспекти функціонування майбутньої криптовалюти, а в січні 2009 року виклав в загальний доступ першу версію коду цієї електронної валюти.

Перший обмін криптовалюти на реальний товар відбувся 22 травня 2010 року у Флориді, коли програміст Ласло Ханеч обміняв 10 000 Біткоїнів на 2 піци.

Нині існує більше 2 тис. віртуальних валют, понад 600 серед них є активними, а ринкова вартість 30-ти валют – більше 1 млрд дол. Найпопулярнішими із них є **Bitcoin (BitCoin, або BTC) та Ethereum**, які існують і як гроші, і як платіжні системи. У світі на сьогодні доволі багато криптовалют (**Bitcoin, Ethereum, Litecoin, Ripple, Namecoin, Peercoin**), але найвідомішою зі швидким розвитком є **Bitcoin (біткоїн)**.

Криптовалюта забезпечує швидку і надійну систему платежів та грошових переказів, що заснована на новітніх технологіях і не підконтрольна регуляторним державним установам.

Криптовалюта, на відміну від звичайної традиційної валюти,

Переваги та недоліки криптовалюти

Переваги криптовалюти	Недоліки криптовалюти
Відкритий код – дозволяє вільне використання, внесення змін, модифікацій, розподіл та створення нових алгоритмів та продуктів	Висока волатильність (стандартне відхилення від тренда), тобто швидка змінність курсу, що підвищує ризику для власників криптовалют
Повна анонімність та захист персональних даних при транзакціях	Високі ризики хакерських атак. Поширене шахрайство і втрати біткоїнів
Децентралізація. Криптовалюти не мають центрального органу управління та адміністрування	Низька масштабованість. Не можна швидко збільшити обсяг емісії
Глобальність. Рівність та незалежність учасників. Біткоїн належить одночасно всім та нікому	Державних або інших гарантій повернення інвестованих у криптовалюту коштів не існує
Захищеність – її не можна скопіювати, високий рівень захисту й безпеки, завдяки криптографії. Усі операції перевіряються мережею учасників, тобто іншими користувачами	Посилення регуляторних заборон. Багато країн ввели заборону або певні обмеження щодо їх використання (Китай, Туреччина, ОАЕ, Бангладеш, В'єтнам, Єгипет, Індонезія, Індія)
Не схильна до інфляції – випускається обмежена кількість монет	Зростаюча складність та вартість електроенергії для створення і використання криптовалют

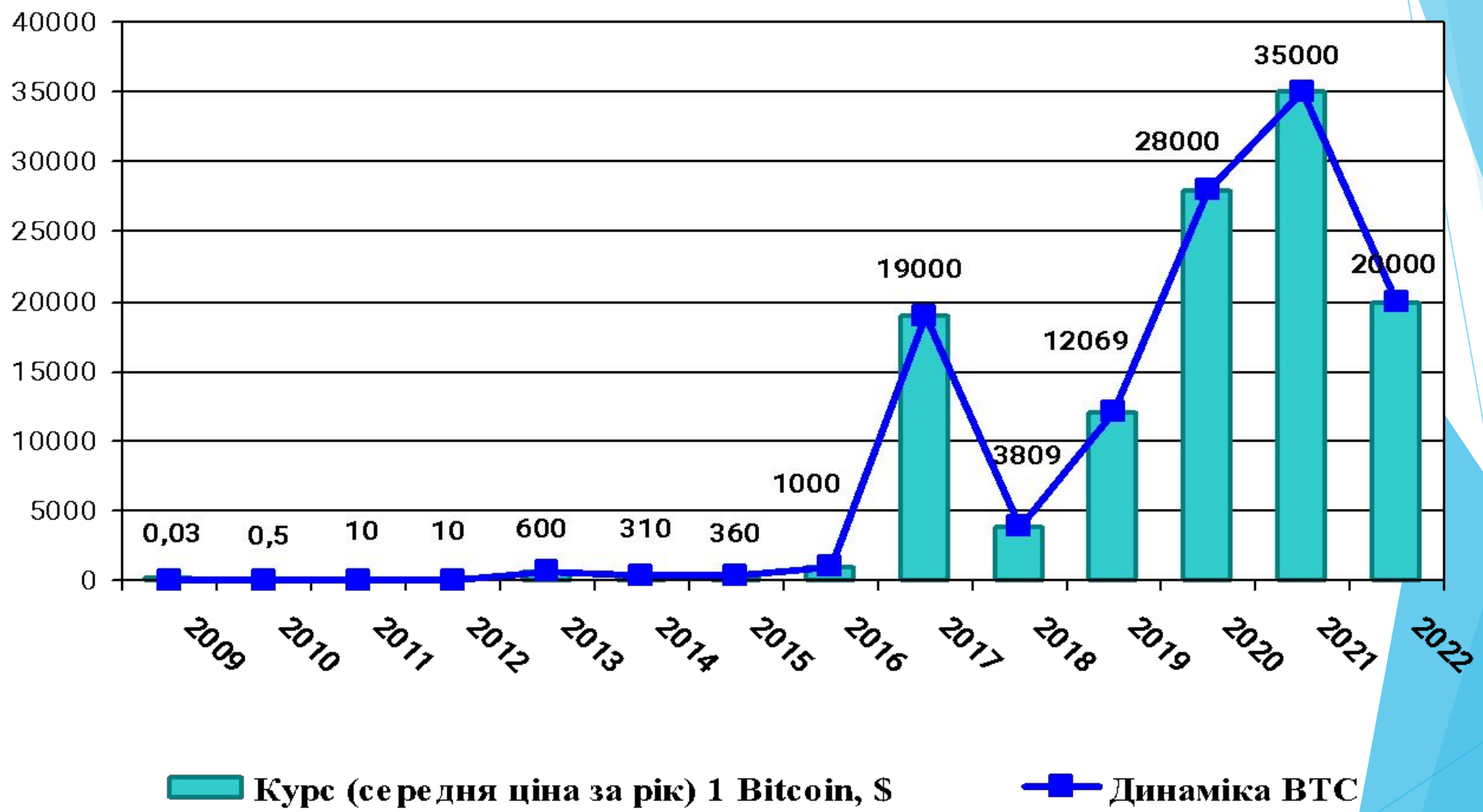

Рис. 7. Динаміка курсу Біткоїна з 2009 по 2022 р. (на 7.10.22 р.)

Биткоин почав 2021 рік з оцінки в \$28 994,01. Монета росла протягом минулого року

й у листопаді 2021 року **досягла історичного максимуму в \$69 тисяч.**

Після цього ціна BTC досить швидко впала й закінчила 2021 рік на оцінці приблизно в **\$46,3 тисячі.**

В 2022 році ціна биткоина продовжила падіння. Вона опустилася майже до **\$33 тисяч** 24 січня.

До кінця березня криптовалюте вдалося відновитися до рівня в **\$47 тисяч**, однак ненадовго.

Вже на початку червня вартість BTC знизилася **до \$29 тисяч**, у середині червня – **до \$29 тисяч.**

а потім впала ще нижче – 18 червня монета звалилася приблизно **до \$17 744**, після чого відновилася до

рівня ледве вище **\$20 тисяч.** 13 липня 2022 року ціна биткоина знову обвалилася майже до **\$19 тисяч**

на фоні поганих показників інфляції у США. Після цього биткоину вже не вдалося повернутися

до **\$25 тисяч**, в основному він перебував у діапазоні **між \$20-\$24 тисячами** до кінця серпня.

29 серпня його вартість рухнула майже до **\$19,6 тисяч.**

До 7 жовтня, криптовалюта торгувалася на оцінці **\$20,000 тисяч.**

За даними криптовалютного агрегатора Coingecko, **за останній рік BTC втратив 58,8% своєї ціни.**

Існує два способи добути криптовалюту - це купити її за допомогою готівки

або ж власноруч заробити її онлайн.

Майнінг - процес створення нових блоків у блокчейні, за який система дає винагороду.

Нові блоки створюються шляхом складних криптографічних обчислень,

котрим майнери представляють свої обчислювальні потужності.

Криптовалюта в Україні

Експерти зазначають, що останнім часом електронна валюта викликає великий інтерес громадськості. Якщо говорити про Україну, то розвиток цього сектору йде дуже активно, і вже сьогодні експерти відносять нашу країну до світових лідерів Bitcoin-галузі. Якщо 2014 року про "крипту" знали лише деякі, то у 2021 році електронною валютою нікого не здивуєш. Й навіть більше, багато хто заробляє, інвестуючи в електронні гроші. В Україні, попри ухвалення закону про віртуальні активи, який легалізує ринок криптовалюти, єдиним законним засобом платежу вважається гривня.

Утім саме українці виявилися одними з найбільших поціновувачів крппти.

Зараз в Україні використання криптовалют не досягло таких показників, як у США, країнах Західної Європи чи Південно-Східної Азії. Однак, незважаючи на те, що широка громадськість ще і досі мало знає про криптовалюти, в тому числі Біткоїн, сьогодні Україна входить у топ-5 країн світу за кількістю користувачів різними Біткоїн-гаманцями. Справа в тому, що Біткоїн дуже популярні серед українських

ІТ-фахівців, які дуже активно інвестують реальні гроші у віртуальну валюту

З Біткоїн в Україні працюють не більше ніж 20 компаній. За них можна придбати квитки на концерт, виставку, кіно, театр, цирк, дельфінарій, планетарій.

Однією з українських компаній, яка перша заявила, що готова працювати за криптовалюту та вже отримала оплату за свої послуги електронною валютою,

Криптовалюта зберігається в криптогаманцях. Це фізичні обладнання або онлайн-програми, використовувані для безпечного зберігання закритих ключів до криптовалютам.

Деякі біржі надають послуги гаманця, завдяки чому зберігання криптовалютних засобів здійснюється безпосередньо самою платформою.

Проблеми криптоіндустрії у 2021-2022 р.

1. Крипто-енергетична криза

За даними Forbes, у 2021 р. світова криптоіндустрія щогодини споживала потужність від 8 до 15 ГВт. Потужність споживання Нью-Йорку – близько 6 ГВт, Києва – близько 1 ГВт.

2. Посилення регуляторних заборон

Заборону використання криптовалют вже застосували Китай, Туреччина, ОАЕ, Бангладеш, В'єтнам, Єгипет, Індонезія. Індія веде підготовку введення відповідного регулювання.

3. Волатильність

Волатильність курсу біткоіна в 2021 році досягла 81%.

Для порівняння, волатильність вартості золота у 2021 році склала 14,4%.

4. Поширене шахрайство

У 2014 р. Японія втратила біткоінів на суму 650 тис.

У 2020 р. ПАР втратила біткоінів на суму \$1,2 млрд.

У 2021 р. Турція, втратила на суму \$2 млрд.

За термінами обігу виділяють наступні види фінансових інструментів:

Короткострокові фінансові інструменти (з періодом обігу до одного року).

Цей вид фінансових інструментів є найбільш багаточисельним і покликаний обслуговувати операції на ринку грошей.

Середньо- та довгострокові фінансові інструменти

(з періодом обігу більше одного року: 1-3, 5, 5-10 років).

До цього виду фінансових інструментів належать і так звані «безтермінові фінансові інструменти», кінцевий термін погашення яких не встановлено (наприклад, акції).

Вони обслуговують операції на ринку капіталу.

інструментів наступних фінансових зобов'язань). Вони як правило, є предметом самої фінансові операції, і при їх передачі покупцю не несуть додаткових фінансових зобов'язань з боку продавця (наприклад, валютні цінності, золото тощо).

2) Боргові фінансові інструменти. Ці інструменти, характеризуючи кредитні відносини між їх покупцем і продавцем, зобов'язують боржника погасити в передбачені терміни їх номінальну вартість і заплатити додаткову винагороду у формі відсотка (якщо він не входить до складу номінальної вартості боргового фінансового інструменту, який погашається).

Прикладами боргових фінансових інструментів є облигації, векселі, чеки тощо.

Облігація – це боргове зобов'язання позичальника перед кредитором, яке оформляється не кредитною угодою, а продажем-купівлею спеціального цінного паперу.

Це такий цінний папір, що засвідчує внесення його власником грошових коштів та підтверджує зобов'язання позичальника відшкодувати кредитором номінальну вартість облигації у визначений строк з виплатою доходу у вигляді проценту або дисконту.

3) Дольові фінансові інструменти. Вони підтверджують право їх власника на частку (пай у статутному фонді їх емітента) і на отримання відповідного доходу (у формі дивіденду, відсотка і т.п.). Дольовими фінансовими інструментами є, як правило, цінні папери відповідних видів (акції, інвестиційні сертифікати тощо).

Акція – це документ, який засвідчує право на певну частину власності у статутному капіталі акціонерного товариства і дає право на отримання доходу від неї у вигляді дивідендів.

Існують різні види акцій, які визначають різні права їх власників: **прості й привілейовані; іменні та на пред'явника; паперові та електронні; номінальні та без номіналу; платні та преміальні; з вільним та обмеженим обігом.**

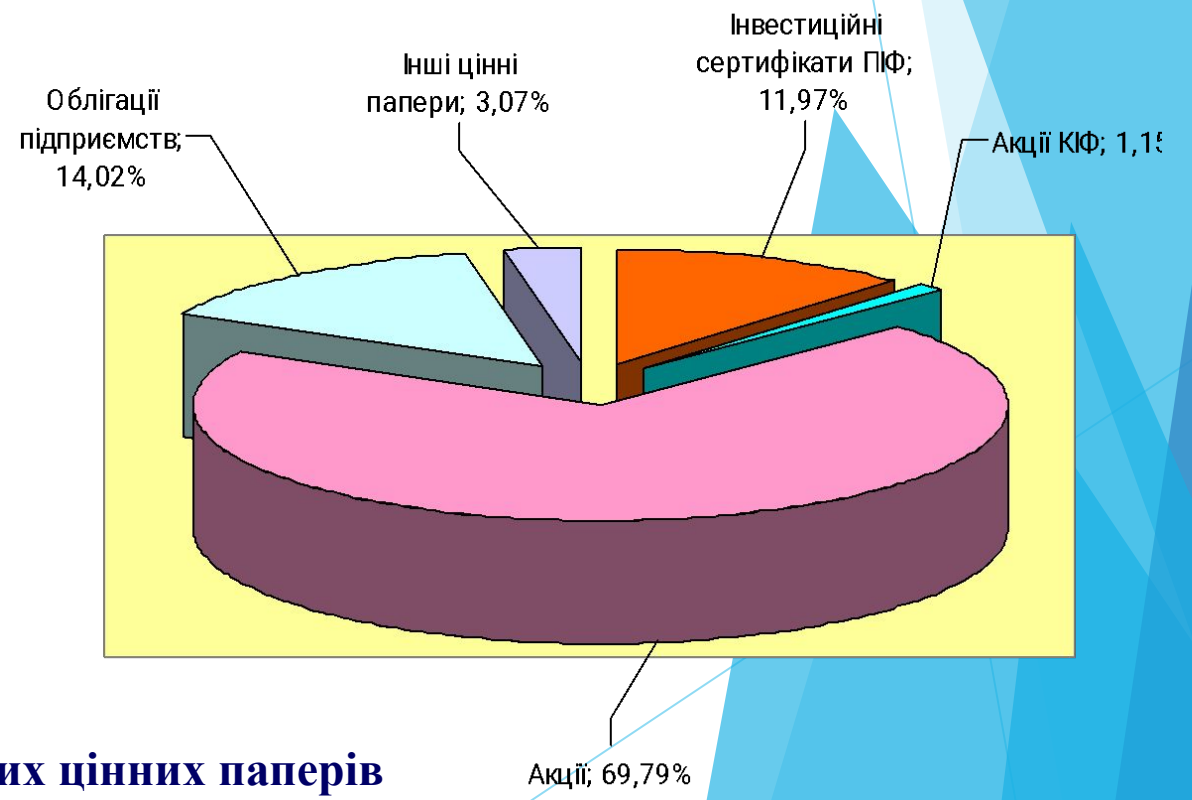
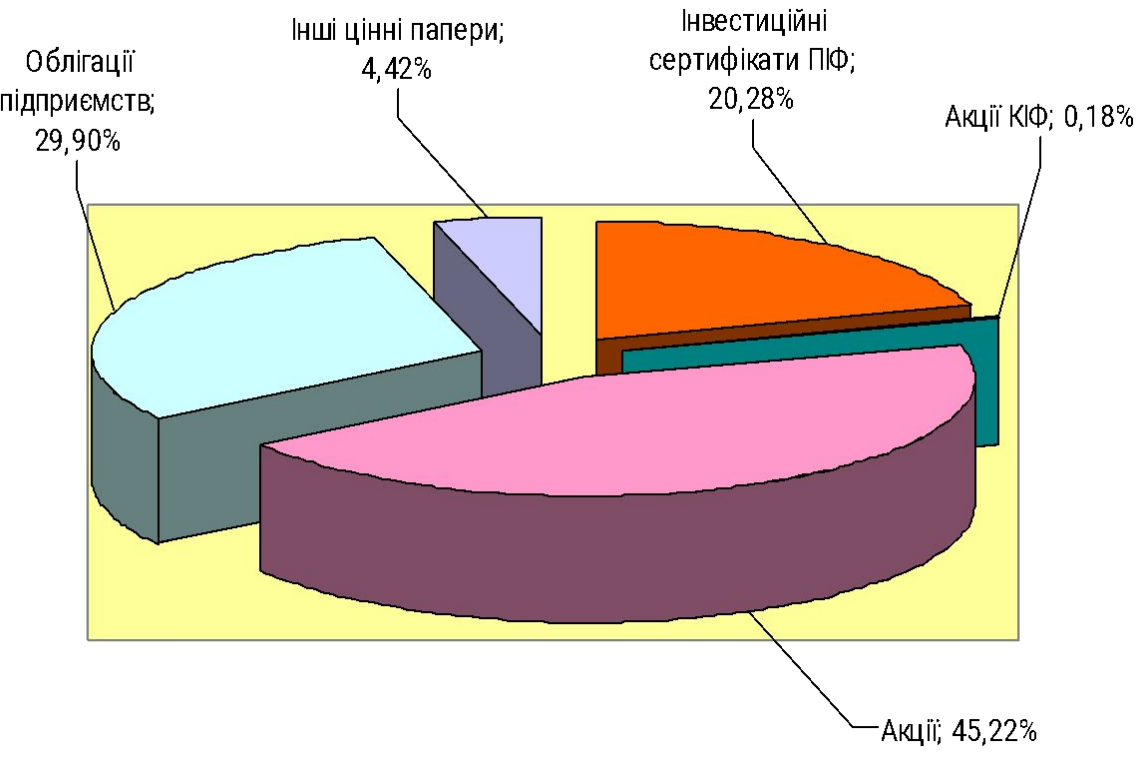

Рис. 8. Структура емісій та обігу корпоративних цінних паперів на фондовому ринку України у 2020-2021 роках

Залежно від пріоритетної значимості розрізняють наступні види фінансових інструментів:

Первинні фінансові інструменти (фінансові інструменти першого порядку).

Такі фінансові інструменти (як правило, цінні папери) характеризуються їх випуском в обіг первинним емітентом і підтверджують прямі майнові права або відносини кредиту (акції, облігації, чеки, векселі і т.п.).

Вторинні фінансові інструменти або деривативи (фінансові інструменти другого порядку)

характеризують виключно цінні папери, що підтверджують право або зобов'язання їх власника купити або продати первинні цінні папери, які обертаються, валюту, товари або нематеріальні активи на попередньо визначених умовах у майбутньому періоді. Вони використовуються для проведення спекулятивних фінансових операцій та страхування цінового ризику («хеджування»).

Залежно від складу первинних фінансових інструментів або активів, відповідно до яких вони випущені в обіг,

деривативи поділяються на фондові, валютні, страхові, товарні і т. п.

Основними видами деривативів є опціони, свопи, ф'ючерсні і форвардні контракти.

*За гарантованістю рівня доходності фінансові інструменти
бувають наступних видів*

Фінансові інструменти з фіксованим доходом.

Вони характеризують фінансові інструменти з гарантованим рівнем доходності при їх погашенні (або протягом періоду їх обігу) незалежно від кон'юнктурних коливань ставки позикового відсотка (норми прибутку на капітал) на фінансовому ринку.

Фінансові інструменти з невизначеним доходом.

Вони характеризують фінансові інструменти, рівень доходності яких може змінюватись залежно від фінансового стану емітента (прості акції, інвестиційні сертифікати) або у зв'язку зі зміною кон'юнктури фінансового ринку (боргові фінансові інструменти із плаваючою відсотковою ставкою, «прив'язаною» до встановленої облікової ставки, курсу певної «твердої» іноземної валюти і т.п.).

Безризикові фінансові інструменти. До них відносять державні короткострокові цінні папери, короткострокові депозитні сертифікати найбільш надійних банків, «тверду» іноземну валюту, золото та інші цінні метали та каміння, придбані на короткий період. Термін «безризикові» є певною мірою умовним, так як потенційний фінансовий ризик несе в собі будь-який із перерахованих видів фінансових інструментів; вони слугують лише для формування точки рахунку виміру рівня ризику за іншими фінансовими інструментами.

Фінансові інструменти з низьким рівнем ризику. До них належать, як правило, короткострокові боргові фінансові інструменти, що обслуговують ринок грошей, виконання зобов'язань за якими гарантовано стійким фінансовим станом і надійною репутацією позичальника (характеризується терміном «першокласний позичальник»).

Фінансові інструменти з помірним рівнем ризику. Вони характеризують групу фінансових інструментів, рівень ризику за якими приблизно рівний середньоринковому.

Фінансові інструменти з високим рівнем ризику. До них відносяться фінансові інструменти, рівень ризику за якими суттєво перевищує середньоринковий.

Фінансові інструменти з дуже високим рівнем ризику («спекулятивні»). Вони характеризуються найвищим рівнем ризику і використовуються для здійснення найбільш ризикованих спекулятивних операцій на фінансовому ринку. Прикладом таких високоризикованих фінансових інструментів є акції «венчурних» (ризикових) підприємств; облігації з високим рівнем відсотка, емітовані підприємством з кризовим фінансовим станом; опціонні та ф'ючерсні контракти тощо.

Дякую за увагу !